

Mäletan August Turpi kodu-uurijate kokkutulekult, mis toimus Harju rajoonis ja Lahemaal 1974. aastal. Koos Villem Ernitsaga olid nad alati esimesed huvilised iga kivi, oja või allika juures. Kuigi kokkutuleku vanimad osavõtjad, jäid nad meelde mitte kõrge ea, vaid just käbeda liikumise ja ferase olemisega.

Sama võib August Turpi kohta öelda ka täna, mil tema vanust saab juba kolmekohalise numbriga kirjutada. Saja-aastase kohta hästi liikuv, loeb ta lehti, kuulab raadiot ja töötab läbi aastakümnete jooksul kogunud koduloolist materjali. Jälgib huvia elu enda ümber.

August Turp ise ütleb, et tal

on õue minnes ikka kepp toeks ka. Trepist laskumine võtab rohkem aega, üles tuleb ta seevastu ühe jutiga.

Oma pikka eluteed meenutab juubilar ülima täpsusega, sündmusi, aastaid ja kuupäevi ritta pannes.

«Sündisin 4. aprillil 1887. aastal Viljandimaal Aidu vallas Turva külas. Nikolai I oli siia andnud väikesed kohakesed tsaararmee sõduritele, nii pool hektari mehe peale. Mu vanemad olid põllutöölised.

Kui sain kümneseks, läksin kolmeaastasessse külakooli, hiljem Paistu kihelkonnakooli. Kui külakoolis oli tahvel ja krihveld, siis kihelkonnakoolis kirjutasime ju-

ba findiga. Koolis oli ka õomaja, toiduports tuli kaasa võtta terveks nädalaks. Oli päris lihtne suupoolis, sest 1900. aastal suri isa ja ema kasvasid üksi.

Olin 17 aastat vana, kui kihelkonnakooli lõpetasin, tuli aeg elukutsele mõelda. Olin kolm suve käinud koolimaja juures karjas ja veidi koolmeistri elu näinud — see tõmbas. Pärnus, Sindi kalevivabrik juures oli kool, kus sai ühe õppealvega omandada abikoolmeistri ameti. Sinna ma läksingi ning aasta hiljem olin juba Vana-Vändras

list maha, et üks poisike on kooli ära rikkunud. Inimesed arvasid teisiti, ütlesid, et kõik on puha võõrmündri jant. Olin julgenud koos teistega falle kuulunud poodi kritiseerida ja kooperatiivkaupluse loomise mõtet takka kiita.

Siis ilmus «Postimehes» kuulutus, et Tartumaal Meeri vallas vajatakse Tõravere koolile koolmeistrit. Sõitsin antud tähtpäeval jalgrattaga kohale ja et mul oli õige koolmeistri tunnistus olemas, valitigi mind ametisse. 1914. aastal puhkes Esimene il-

haridusastet tõsta. Kaks suve, talvel polnud selleks aega, käisin Tartu õhtukoolis. 1925. aastal tegin Treffneri gümnaasiumi juures keskkooli küpsuseksamid ja astusin ülikooli. 1932. aastal lõpetasin, nii nagu diplomil kirjas, pedagoogika ja filosoofia laudaturi ulatuse, rahvaluule ja etnograafia **approbaturi** ulatuse.

Tõravere koolis olin õpetaja kokku nelikümmend aastat. Kui Elvas avati keskkool, viidi mind sinna üle. Hiljem sai olnud veel siin-seal, kuhu parasjagu vaja, viimaseks jäi Kallaste vene õppekeelela keskkool. See oli raske kool ja kui 75 aastat vanaks sain, ütlesin, et aitab. Kokku oli koolmeistriaastaid saanud 52.

Koju jäädes pühendasin end Tõravere kandi ajaloo uurimisele, elasin tütre juures, kes oli minu ameti jätkaja. Kui ta tervis kehvemaks jäi, temalgi vanust omajagu, tulid ära Kurtnasse poeg Aksli juurde.»

Ühe mehe elu lugu, meie jaoks elav ajalugu. Jutu lõpetuseks loeb August Turp peast luuletuse, oma parkümmend salmi. On selle oma 90. sünnipäevaks luuletanud ja hiljem iga aastaga salmi juurde kirjutanud, täiendanud ja riimi kohendanud. Kui pikk luuletus lõpuks saab, me ei tea. Aga et ikka uusi salme juurde tuleks, seda mõtet kannavad rohked õnnitlused, head soovid ja lilled, mida auväärne juubilar juba mitu päeva vastu võtnud on.

**AGU VEETAMM
RAIT RAIDMAA foto**

Elav ajalugu

ametus. Sindi lõpetanute kohta kasutati sõna «vremenno», see mind ei rahuldanud. Täiendasin end edasi ja 1907. aastal sain Pärnu gümnaasiumist tõelise koolmeistri tunnistuse.

Läksin tagasi kodukanti Aidu valda, siin ka sain abikoolmeistri koha. Esimene õppetäht lõppes rahulikult, pearevident oli kohalik pastor, põhilised õppeained usuõpetus, vene keel ja matemaatika. Teise õppeaasta kevadel olid koos pastoriga kooli kontrollimas ka kiriku võõrmünder ja koolivanem. Pahandati küll ühe, küll teise asja pärast, hiljem pastor hõikas isegi kants-

masõda. 30. augustil kuulutati välja mobilisatsioon. Kui enne üksikpoegi ja koolmeistreid sõjaväkke ei võetud, siis nüüd läksid kõik. Mind jäeti tagavaraväeossa. Meeleolud olid sõjakad. Mäletan demonstratsiooni Tartu raekoja ees. Kõik skandeerisid:

«Kui keiser, usk ja isamaa, kutsuvad meid sõdima, siis astugem ette rõduga. Hurraal Hurraal Hurraal Elagu Serbia, maha Austria, maha Saksamaal!»

1916. aasta oktoobris, kool juba käis, kutsuti mind sõjakomissariaati, pandi rongile ja saadeti Krasnoje Seloosse. Kolme kuu pärast haigestusin ja mind lasti koju tagasi. Seega jäi minu jaoks sõjaväe aeg väga lühikeseks, oli rohkem lõbuasi. Asusin jälle koolitööle ja tahtsin oma